

Κριτική τοποθέτηση ἐπὶ τοῦ ἄρθρου
τοῦ δρ. Ἀνδρέα Ζαχαρίου ὑπὸ τὸν τίτλο:
«Ἡ θεολογικῶς ἀποκλίνουσα ἀντίληψη
τοῦ Γρηγορίου Ἀκινδύνου γιὰ τοὺς ἀγγέλους»*

Ἐδιάβασα πρόσφατα στὸ περιοδικὸ *Θεολογία* τοῦ τεύχους Ἀπριλίου-Ἰουνίου τοῦ 2019 τὴ μελέτη τοῦ καθηγητοῦ κ. Ἀνδρέα Ζαχαρίου, γιὰ τὴν –κατὰ τὴ γνώμη του– ἀποκλίνουσα ἀντίληψη τοῦ Γρηγορίου Ἀκινδύνου γιὰ τοὺς Ἀγγέλους¹.

Διαβάζοντας λοιπὸν αὐτὴ τὴ μελέτη τοῦ κ. καθηγητοῦ, ἀντιλαμβάνεται κανεὶς εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τὴν ὑπεροχὴ τῆς διδασκαλίας τοῦ Γρηγορίου τοῦ Ἀκινδύνου ἔναντι τοῦ Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ, γιὰτὶ ὁ Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς δὲν ξεκαθαρίζει τὴ θέση τοῦ ἔναντι τῶν Ἀκτίστων ἐνεργειῶν τοῦ Θεοῦ: ἀνήκουν αὐτὲς στὴ Θεία Φύση ἢ δὲν ἀνήκουν; Ἡ ὑπεροχὴ τοῦ Γρηγορίου τοῦ Ἀκινδύνου γίνεται σαφέστερη καὶ καθαρότερη ἐν συνεχείᾳ ἀπὸ τὴ σ. 113 καὶ ἐξῆς τοῦ ἄρθρου, ὅπου διευκρινίζεται ὅτι ὁ Ἀκίνδυνος ἀναφέρεται στὴν ἐνοίκηση τοῦ Θεοῦ στοὺς Ἀγγέλους καὶ τοὺς ἀνθρώπους. Λέγει λοιπὸν ἐκεῖ ὅτι ἡ ἐνοίκηση τοῦ Θεοῦ γίνεται «*θεοπρεπῶς καὶ ἀπορρήτως*» ἐννοεῖ δηλαδὴ μὲ κτιστὸ τρόπο καὶ ὄχι μὲ Ἄκτιστο, ὅπως ὑπεστήριξε ὁ Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς, καὶ ἔτσι δὲν καθίστανται οἱ ἄνθρωποι καὶ οἱ Ἄγγελοι ἄναρχοι, ἄκτιστοι καὶ συναΐδιοι μὲ τὸν Θεό. Ἔτσι ὁ Γρηγόριος ὁ Ἀκίνδυνος ἀποφεύγει τὴν παγίδα τῆς κατὰ φύσιν Θεώσεως, στὴν ὁποία ὅμως ἔπεσε ὁ Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς. Ἔτσι, σωστὰ ὁ Ἀκίνδυνος κατηγοροῦσε τὸν Παλαμᾶ ὅτι ὑποστηρίζει τὴν κατὰ φύσιν Θεώση τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν Ἀγγέλων.

* Τὸ ἄρθρο αὐτὸ ἐδημοσιεύθη ἐν *Θεολογία*, τ. 90, 2 (2019), σσ. 99-123.

1. Λόγω τῶν πολλῶν περιοδικῶν καὶ ἐντύπων ποὺ λαμβάνω, τὴν ἐδιάβασα μὲ καθυστέρηση ἐνὸς ἔτους.

Ὁ κ. καθηγητῆς λέγει ὅτι ἀδικοῦσε ὁ Ἀκίνδυνος τὸν Παλαμᾶ καὶ ὅτι ὁ Παλαμᾶς δὲν ὑπεστήριζε τὴν κατὰ φύσιν Θέωση καὶ παραθέτει ἕνα ἀπόσπασμα τοῦ Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ, τὸ ὁποῖο ὁμως ἐπιβεβαιώνει τὶς κατηγορίες τοῦ Ἀκινδύνου. Λέγει ἐκεῖ ὁ Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς ὅτι ὁ Μελχισεδὲκ καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος μετέχοντας τῆς Ἀκτίστου Χάριτος «γεγόνασιν Ἄκτιστοι», ἔγιναν δηλαδὴ Ἄκτιστοι. Αὐτὸ δὲν εἶναι κατὰ φύσιν Θέωση; Τί εἶναι; Ἄκτιστος εἶναι μόνον ὁ Θεός, αὐτὸν μόνον λέμε Ἄκτιστο γιατί δὲν ἔχει δημιουργηθεῖ, ὑπάρχει πρὸ πάντων τῶν αἰώνων, ὅπως ὁμολογοῦμε καὶ στὸ Σύμβολο τῆς Πίστεως. Ὁ Γρηγόριος Παλαμᾶς δὲν ἰσχυρίζεται ὅτι οἱ Θεούμενοι, εἴτε Ἄγγελοι εἴτε ἄνθρωποι, μετέχοντας τῆς Ἀκτίστου Χάριτος καθίστανται καὶ αὐτοὶ Ἄκτιστοι; Ἐχομε δηλαδὴ κατὰ τὸν Γρηγόριο Παλαμᾶ πολλὲς Ἄκτιστες Θεότητες, ὅσες καὶ οἱ θεούμενοι. Αὐτὸ δὲν εἶναι αἵρεση; Δὲν εἶναι παραλογισμός;

Ὁ Γρηγόριος Παλαμᾶς ὁδηγήθηκε σὲ αὐτὰ τὰ παράλογα συμπεράσματα γιατί δέχθηκε μετοχὴ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν Ἀγγέλων σὲ τὶς Ἄκτιστες ἐνέργειες τοῦ Θεοῦ, λησμονώντας ὅτι οἱ Ἄκτιστες ἐνέργειες τοῦ Θεοῦ εἶναι Θεία Φύση, ἀνήκουν στὴ Θεία Φύση. Ποῦ ἀνήκουν οἱ Ἄκτιστες ἐνέργειες κατὰ τὸν Γρηγόριο τὸν Παλαμᾶ; Στὴν ἀνθρώπινη φύση; Στὴν Ἀγγελικὴ φύση; Δὲν ἀνήκουν πουθενά, σὲ καμμία φύση; Εἶναι ἀδέσποτες; Προφανῶς ἀνήκουν στὴ Θεία Φύση ὅτιδήποτε Ἄκτιστο εἶναι Θεία Φύση, εἴτε Ἄκτιστη Οὐσία τοῦ Θεοῦ εἶναι αὐτὴ εἴτε Ἄκτιστες ἐνέργειες εἴτε Ἄκτιστη Χάρις εἴτε Ἄκτιστο Φῶς. Δεχόμενος λοιπὸν μετοχὴ στὴ Θεία Φύση, σὲ τὶς Ἄκτιστες ἐνέργειες, φυσικῶ τῷ λόγῳ ὁδηγήθηκε στὴν κατὰ φύσιν θέωση. Στὸ σφάλμα αὐτό, τῆς ἀποδοχῆς δηλαδὴ ἐκ μέρους τοῦ τῆς μετοχῆς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν Ἀγγέλων σὲ τὶς Ἄκτιστες ἐνέργειες τοῦ Θεοῦ, τὸν ὁδήγησε σὲ ἕνα ἄλλο σφάλμα τὸ ὁποῖο ἔκανε καὶ τὸ ὁποῖο ἀναφέρει ὁ κ. καθηγητῆς στὴ μελέτη του στὴ σ. 105. Ἐκεῖ ὁ Γρηγόριος Παλαμᾶς ἐξηγεῖ στὸν Βαριλάμ τὶς ἐμπειρίες καὶ τὰ βιώματα τῶν Ἁγίων, τῶν θεουμένων, καὶ λέγει ὅτι αὐτὸ τὸ ἄυλο φῶς τὸ ὁποῖο βλέπουν δὲν μποροῦν νὰ ποῦν τί εἶναι (αὐτὸς ὁμως λέγει ὅτι εἶναι Ἄκτιστο). Λέγει λοιπὸν στὸν Βαριλάμ ὅτι ἡ ἀπρόσιτη καὶ ἀμέθεκτη οὐσία τοῦ Θεοῦ δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι (λόγῳ τῶν ἀπαγορεύσεων τῶν Πατέρων ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν μπορεῖ νὰ γνωρίσει τὴν οὐσία τοῦ Θεοῦ). Ἄγγελος δὲν εἶναι, τὰ ἀποτελέσματά

του όμως ἐπὶ τῶν θεοπτῶν εἶναι τέτοια ποὺ δὲν ἀφήνουν ἀμφιβολία γιὰ τὴ θεότητά του καὶ ἄρα εἶναι Ἄκτιστο. Ἐδῶ εἶναι τὸ σφάλμα. Λησμόνησε ὁ Γρηγόριος Παλαμᾶς ὅτι δὲν ὑπάρχει μόνον ὁ Ἄκτιστος Θεός. Ὑπάρχει καὶ ὁ κτιστὸς Θεός, ὁ σαρκωθεὶς Θεός, ὁ ἐνανθρωπήσας Θεός, ὁ Κύριός μας, ὁ Χριστός. Αὐτὸς ἐπισκέπτεται τοὺς θεουμένους καὶ ἀνταποκρίνεται στὸ κάλεσμά τους καὶ τὶς προσευχῆς τους καὶ τοὺς μεταδίδει αὐτὸν τὸν γλυκασμὸ καὶ αὐτὴν τὴν ὁμορφιὰ τὴν ἀνείπωτη, ποὺ περιγράφει τόσο παραστατικὰ στὸ βιβλίον του *Θείων Ἐρώτων Ὑμνωδία*, ὁ Ἅγιος Συμεὼν ὁ νέος Θεολόγος καὶ τοὺς γεμίζει μὲ αὐτὴν τὴν ἀπέραντη πληρότητα. Ὁ Ἅγιος Συμεὼν εἶναι Χριστοκεντρικὸς μυστικὸς, περιγράφει στὸ βιβλίον του τὴν ἔνωσή του μὲ τὸν Χριστό, μὲ τὸν κτιστὸ Θεὸ δηλαδή, καὶ θέτει ὡς σκοπὸ τοῦ μυστικοῦ, τοῦ ἀσκητῆ, νὰ κατορθώσῃ στὴ ζωὴ του νὰ ἐνωθεῖ μὲ τὸν Χριστὸ «ὡσπερ ἡ Ἁγία Παρθένος». Ἡ Ἁγία Παρθένος ἐνώθηκε μὲ τὸν κτιστὸ Θεό, τὸν περιέλαβε στὴ μήτρα της καὶ τὸν ἐγέννησε· δὲν ἐνώθηκε βέβαια μὲ τὸν Ἄκτιστο Θεό, πράγμα ἀδύνατον.

Καὶ ἐμεῖς ἐωνόμαστε μὲ τὸν κτιστὸ Θεό, μὲ τὸν Κύριό μας, διὰ τῆς μετοχῆς μας στὴ Θεία Εὐχαριστία ποὺ εἶναι τὸ μυστήριον τῶν μυστηρίων καὶ τὸ κέντρο τῆς Ἐκκλησίας. Διὰ τῆς μετοχῆς μας στὸ μυστήριον αὐτό, ὁ Κύριός μας μᾶς μεταδίδει τὴν ἀναμαρτησίαν του καὶ τὴν τελειότητά του, μᾶς δίδει τὴν κατὰ Χάριν θέωση καὶ μᾶς ὀδηγεῖ ξανὰ στὴν αἰώνια ζωὴ καὶ τὸν ἀπολεσθέντα Παράδεισο. Καὶ ὅλα τὰ γνωμικὰ τῶν Πατέρων ποὺ ἐπικαλεῖται ὁ Γρηγόριος Ἀκινδυνος, τοῦ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, τοῦ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, τοῦ Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ, τοῦ Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου συμφωνοῦν μὲ τὶς θέσεις καὶ τὶς ἀπόψεις τοῦ Ἀκινδύνου.

Ἀρχιμ. Χριστόδουλος Ταμπακόπουλος

